

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Sancti Gregorii Papæ Primi Cognomento Magni Opera

In Tres Tomos Distributa. Ex quamplurimis MSS. Codicibus emendata ;
Additæ Sunt Quædam Notæ in Dialogos & Epistolas ejusdem S. Gregorii

Gregor <I., Papst>

Lutetia Parisiorum, 1675

Sancti Gregorii Moralis Expositionis In Beatum Iob Liber Decimusseptimus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74915)

Quod carnalis dulcedo delectationis in conscientia nutrit vermem doloris, & tota carnalis voluptas ad putredinem factoris festinat.

CAPUT XXIX.

Dulcedo illius vermis.] Quisquis in hoc appetit mundo prosperari, ceteros excedere, rebus & honoribus tumere, huic nimirum cura secularis in delectatione est, & quies in labore. Valde etenim fatigatur, si desit cura seculi qua fatigetur. Quia autem naturæ est vermium, momentis singulis incessanter moveri; non immerito signatur nomine vermium, inquietudo cogitationum. Perversæ itaque mentis dulcedo vermis est: quia inde delectabiliter pascitur, unde per inquietudinem incessanter agitur. Potest quoque apertius vermis nomine caro designari. Unde & superius dicitur: *Homo putredo, & filius hominis vermis.* Luxuriosi igitur cuiuslibet atque carnis voluptatibus dediti, quanta sit cæcitas demonstratur, cum dicitur: [Dulcedo

Job. 25.

illius vermis.] Quid namque caro, nisi putredo ac vermis est? Et quisquis carnalibus desideriis anhelat, quid aliud quam vermem amat? Quæ enim sit carnis substantia, testantur sepulcra. Quis parentum, quis amicorum fidelium, quamlibet dilecti sui tangere carnem scaturientem vermicibus potest? Caro itaque cum concupiscitur, pensetur quid sit exanimis, & intelligitur quid amatur. Nil quippe sic ad edomandum desideriorum carnalium appetitum valet, quam ut unusquisque hoc quod vivum diligit, quale sit mortuum penset. Considerata etenim corruptione carnali, citius cognoscitur, quia cum illicitè caro concupiscitur, tabes desideratur. Bene ergo de luxuriosi mente dicitur: *Dulcedo illius vermis;* quia is qui in desiderio carnalis corruptionis æstuat, ad factorem putredinis anhelat. Hæc sicut in hujus partis tertie initio promississe me memini, sub brevitate transcurri; ut ea quæ in hoc opere sequuntur, quia magna obscuritate implicata sunt, opitulante Deo latius differantur.

S AN C T I G R E G O R I I
M O R A L I S E X P O S I T I O N I S
I N B E A T V M I O B
L I B E R D E C I M V S S E P T I M V S.

CAPUT PRIMUM.

UOTIES in sancti viri historia per novum volumen enodare mysterium typicæ expositionis aggredimur, oportet ut ex ejusdem viri vel nomine, vel passione significationem mysticam principaliter proferamus: quatenus habitaculorum more, dum superscriptionem tituli in ipsa postis fronte præfigimus, quia cujus est domus agnoscitur, securius intretur. Crebrò autem dixisse me memini, quoniam beatus Job passiones Redemptoris nostri, ejusque corporis, id est, sanctæ Ecclesiæ, & passione sua signavit & nomine. Job quippe interpretatur dolens. Et quis alius in hoc dolente figuratur, nisi is de quo scriptum est: *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit?* De quo rursum dicitur: *Livore ejus sanati sumus.* Amici verò ejus, hæreticorum speciem tenent, qui, ut sæpe jam diximus, Deum dum defendere nituntur, offendunt. Sanctus ergo vir per vulnera & verba sic loquatur sua, ut etiam nostra significet, & plerumque per prophetiæ spiritum ventura narret, præsentia transcendat: nonnumquam verò sic de præsentibus differat, ut de futuris reticescat. Cognita itaque discretionis hujus custodia, cum immutatione vocis illius nostra quoque intelligentia alternet: ut tantò verius ejus sensibus congruat, quantò se & cum ejus vocibus immutat. Verbis itaque præcedentibus sanctus vir per disertam prudentiæ arte sententias iniqui cuiuslibet culpas protulit, & quam sit danda ejus actio expressit. De cujus pœna mox subjicit, dicens:

Quod malorum vitam in eo videt Deus, quod judicat: in eo quod non miseretur, ignorat.

CAPUT II.

Non sit in recordatione, sed conteratur quasi lignum infructuosum.] In recordationem enim

conditoris non reducitur, quisquis usque ad finem vitæ vitii subjugatur. Nam si hunc superni respectus memoria tangeret, proculdubio ab iniquitate revocaret. Ejus quippe merita exigunt, ut funditus ab auctoris recordatione deleatur. Sciendum verò est, quòd recordari Deus nequaquam propriè dicitur. Qui enim oblivisci non potest, quo pacto recordari potest? Sed quia eos nos, quorum recordamur, amplectimur: ab his autem, quorum obliviscimur, elongamur; humano usu & recordari Deus dicitur, cum dona tribuit; & oblivisci, cum in culpa derelinquit. Sed quia cuncta pensat, cuncta sine intermissionis alternatione considerat; & recordatur bonorum, quorum tamen numquam obliviscitur; & nullatenus recordatur malorum, quos tamen per judicium semper intuetur. Quasi enim redit ad bonorum memoriam, quam tamen numquam deseruit: & quasi nequaquam malos respicit, quorum tamen facta considerat, sed super hæc damnationis judicium in ultimis servat. Hinc enim scriptum est: *Oculi Domini contemplantur bonos & Præv. malos.* Hinc per Psalmistam dicitur: *Vultus Domini super facientes mala; ut perdat de terra memoriam eorum.* Considerat igitur quos puniat, sed eosdem ipsos antè non vidit, quos nescit. Nam quibusdam in fine dicturus est: *Nescio vos unde sitis: discedite à me omnes operarii iniquitatis.* Miro igitur modo pravorum vitam & intuetur, & obliviscitur: quia quos per distinctionem sententiæ judicat, quantum est ad memoriam misericordiæ ignorat. Qui quoniam in ejus recordationem non veniunt, quasi infructuosum lignum ex ejus judicio conteruntur. Terra quippe eos temporalis sumptu aluit, prædicationis desuper pluvia infudit. Sed quia eorum vita nequaquam fructum boni operis protulit, iratus hanc agricola abscidit, ut juxta Veritatis sententiam locum non occupet, quem tenere alius ad fru-

Isai. 53.
ibid.

Mat. 7.

Luc. 13. b

cum valet. De hoc infructuoso ligno per Joannem A dicitur: *Iam securis ad radicem arboris posita est. Omnis ergo arbor, que non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Hoc autem loco, ut æterna reprobis supplicia designentur, nequaquam lignum dicitur abscindi, sed conteri: quia videlicet reprobos mors quidem carnis abscindit, sed pœna subsequens conterit. Quasi enim hic inciditur, cum à presenti vita separatur. Sed in gehenna conteritur, cum perpetua damnatione cruciatur. Vir autem sanctus, quia districtam perverſi pœnam protulit, protinus ad culpam recurrit: ut ex iniustitiæ immenſitate edoceat, quòd tanta ejus damnatio non sit iniusta. Sequitur:

Quòd reprobis infructuosam carnem in hujus mundi deliciis enutriunt, & animam Christo marito viduam contemunt.

CAPUT III.

Pavit enim sterilem, & que non parit, & vidua bene non fecit. Quæ hoc loco sterilis, nisi caro nominatur? Quæ dum sola præsentia appetit, bonas gignere cogitationes nescit. Quæ autem vidua, nisi anima nuncupatur? Quam quia sibi conditor conjugere voluit, ad thalamum uteri * virginalis venit, Psalmista attestante, qui ait: *Et ipse tamquam sponsus, procedens de thalamo suo.* Quæ rectè vidua dicitur: quia ejus vir pro ea mortem percultus, & nunc in cæli penetralibus ab ejus oculis occultus, quasi in parte alterius regionis vivit. Iniquus ergo sterilem pascit, & viduæ benefacere negligit: quia carnis desideriiis serviens, curam animæ vitamque contemnit. Tota namque intentione omnique studio cogitat, quomodo sine ullis necessitatibus caro moritura subsistat, & curare animæ vitam despicit, quæ vel in morte vel in beatitudine proculdubio in perpetuum vivit. Rectè autem cum diceretur: [Pavit sterilem.] protinus adiungitur: [Et que non parit.] Quasdam namque ex sacra historia feminas novimus steriles extitisse, sed tamen in tempore extremo peperisse. Caro autem non solum sterilis, sed etiam quæ non parit dicitur: quia suo sensu bonas cogitationes gignere nec in ultimis valet. A vigore enim jam proprio deficit, & tamen adhuc transitoria concupiscere non desistit: jamque à pristino robore lassata, pœne ab ipso quem diligit mundo repellitur, & tamen adhuc annis improbo obtinere temporalia conatur. Agere jam perverſa non sufficit, sed tamen cogitare vel quæ non agit nequaquam desistit. Rectè ergo non solum sterilis, sed etiam non pariens dicitur, * quia suo sensu, ut diximus, ad bonæ cogitationis prolem, nec cum infirmata fuerit, fetatur. Quòd tamen intelligi etiam de hæreticis prædicantibus potest. Unusquisque enim prædicator erroris, dum plebem extra unitatem Ecclesiæ positam docet, profectò sterilis, & eam quæ parere non valet, pascit: quia & ei usum sui laboris impendit, quæ spirituales fructus nequaquam reddit. Bene autem viduæ non facit, quia videlicet sanctæ universali Ecclesiæ, cujus vir adversa mortis pertulit, vivere ac deservire contemnit. Viduæ enim benefacere, est in ejus, quæ mortui viri sui amore conteritur, consolatione laborare. Unde & Psalmistæ voce hæc eadem vidua, scilicet sancta Ecclesia queritur, dicens: *Consolantem me quaesivi, & non inveni.* Tunc solum quippe consolantem invenit, cum ex ea morte, quam vir ejus pertulit, multos intra semetipsam surgere ad vitam cernit. Sæpe autem prædicator erroris, hujus mundi divitiibus jungitur, qui pro eo quòd terrenis occupationibus incubant, dictorum deprehendere astutias ignorant: & cum potentes esse exterius ambiunt, perverſæ prædicationis laqueo sine labore capiuntur. Unde & subditur: [Detraxit fortes in

fortitudine sua.] In fortitudine quippe suæ pravitatis fortes quotque detrahit, cum per sui erroris astutiam mundi hujus potentes rapit. Quos contra per Paulum dicitur: *Infirma mundi elegit Deus, ut confunderet fortia.* Fortitudo autem perverſi prædicatoris, est elata scientia locutionis, qua inflatus, ceteros despicit, atque in contemptu omnium, quasi singulariter apud se peritus, intumescit. Qui magna de se sentiens, sed vera de Domino ignorans, longè à fidei cognitione disjungitur, & tamen videri fidei prædicator conatur. Unde adhuc subditur: [Et cum steteris, non credes vitæ suæ.] Stat in hoc mundo perverſus quisque prædicator, quousque terreno vivit in corpore. Sed vitæ suæ credere renuit, quia de Deo vera cognoscere contemnit. Vitæ enim suæ crederet, si de conditoris sui substantia rectè sentiret. Hæc itaque superius de quolibet iniquo prolata dicebamus, sed repente ad erroris prædicatorum intellectum vertimus, quo modo peccator diu toleratur. Unde sciendum est, quia sic ad speciem ducimur, ut nequaquam tamen à genere funditus evellamur. Nam perverſus quique etiam si rectam fidem in sinu universalis Ecclesiæ tenere videatur, stat, & vitæ suæ non credit: quia recta quidem sunt quæ per fidem de conditore intelligit, sed tamen fidei opera tenere contemnit, & incredulitatis redarguitur, quia ab eo quod se ostendit credere, vivendo reprobat. Hinc enim per Joannem dicitur: *Qui dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est.* Hinc Paulus ait: *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Hinc Jacobus dicit: *Fides sine operibus mortua est.* Sed inter hæc conditor mira dispensatione consilij & culpas respicit, & vivendi tempora impendit: ut longiora temporalis vitæ spatia, aut converso fiant in adjutorium muneris, aut non converso ad augmentum damnationis. Unde adhuc subditur.

Quòd multum timere debent hi, quos ad poenitentiam Deus expectat: & quòd contemptus clementia provocat iram.

CAPUT IV.

Dedit ei Deus locum poenitentia, & ille abutitur deo in superbia. Quisquis delinquit & vivit, idcirco hunc divina dispensatio in æquitate tolerat, ut ab iniquitate compescat. Sed qui diutius toleratur, nec tamen ab iniquitate compescitur, munus quidem supernæ patientiæ percipit, sed reatus sui vinculis ex ipso se munere arctius adstringit. Nam quia accepta poenitentia tempora divertit ad culpam, districtus in ultimis judex impensa argumenta misericordiae convertit ad penam. Hinc namque per Paulum dicitur: *An ignoras quia patientia Dei ad poenitentiam te adducit? Tu autem secundum duritiam tuam & cor impenitens, thesaurizas tibi iram in die ire, & revelationis iusti judicij Dei.* Hinc Elías ait: *Puer centum annorum morietur, & peccator centum annorum maledictus erit.* Ac si aperte nos deterreat, dicens: Vita quidem pueri in longum trahitur, ut à factis puerilibus corrigatur: sed si à peccati perpetracione nec temporis longinquitate compescitur, hæc ipsa vitæ longinquitas, quam per misericordiam accepit, ei ad cumulum maledictionis crescit. Unde necesse est, ut cum nos diutius expectari conspiciamus, ipsa prærogata pietatis tempora quasi damnationis argumenta timeamus, ne ex clementia judicis crescat supplicium peccatoris; & unde quisque eripi à morte poterat, inde gravius ad mortem tendat. Quòd idcirco plerumque agitur, quia nequaquam à presentibus mentis oculus separatur. Considerare namque peccator Redemptoris vias negligit, & idcirco in suis itineribus sine cessatione veterascit. Unde & subditur:

H h ij

Quod peccatores non vias Dei, sed suas suspiciunt.

CAPUT V.

Oculi enim eius sunt in visis illius.] Vias enim suas peccator intuetur, quia sola cogitare, sola cernere nititur, quæ sibi ad commodum temporale suffragentur. Hinc etenim Paulus dicit: *Omnes quæ sunt querunt, non quæ Iesu Christi.* Via namque elati, superbia: via raptoris, avaritia: via est lubrici, concupiscentia carnalis. In visis ergo suis iniquus quisque oculos deprimit: quia solis vitium, ut per hæc animo satisfaciat, intendit. Unde per Salomonem dicitur: *Oculi stultorum in finibus terræ:* quia hoc solum tota cordis intentione conspiciunt, per quod ad finem terreni desiderij perducantur. Nequaquam verò suæ considerationis obtutum in terra peccator figeret, si ad sancta sui Redemptoris itinera mentis oculos levaret. Unde per Salomonem rursus dicitur: *Oculi sapientis in capite eius:* quia videlicet sapiens quisque illum tota intentione considerat, cuius se membrum esse per fidem pensat. Has namque humanæ conversationis vias videre contemplantur, qui dicebat: *In mandatis tuis exercebor, & considerabo vias tuas.* Ac si apertè spondeat, dicens: *Quæ meæ sunt, jam videre refugio:* quia per imitationis tuæ viam, pergere conversionis gressibus inardescit. Qui enim præsentem jam mundo contradicit, amoris excitatione continua Redemptoris sui vias cordis oculis obijcit, ut mens prospera fugiat, ad adversa præparetur; nihil, quod demulcet, appareat; nihil, quod deterrere creditur, pertimescat; mærorem gaudium deponat; præsentis vitæ gaudia, damna mæroris putet; abjectionis detrimenta non timeat, sed per hæc manentis gloriæ locum quærat. Has etenim vias sequentium monstrabat oculis Veritas, cum dicebat: *Si quis mihi ministrat, me sequatur.* Ad has vias tumentia discipulorum corda revocabat, cum locum jam gloriæ quærent, sed ejusdem gloriæ iter ignorarent, dicens: *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* Confessionis quippe illius celsitudinem à dextris finistrisque quæsierant, sed quanta ad hanc esset itineris angustia non videbant. Unde & eorum mox oculis imitandus passionis calix obijcitur, ut videlicet si ad sublimitatis gaudia tenderent, prius viam humilitatis invenirent. Quia igitur considerare peccator vias Dei negligit, sed solis in quibus carnaliter delectetur intendit, rectè nunc dicitur: *Oculi enim eius sunt in visis illius.* Sequitur: *[Elevati sunt ad modicum, & non subsistent.]* Iniquorum gloria cum plerumque in annorum multitudinem tenditur, ab infirmorum mentibus esse longa & quasi stabilis æstimatur. Sed cum repentinus hanc finis intercipit, brevem proculdubio fuisse redarguit: quoniam determinans innotescit, quia quod præterire potuit, modicum fuit. Elevantur ergo ad modicum, & minimè subsistunt: quia eo ipso quo videri alti appetunt, à vera Dei essentia longè per elationem fiunt. Subsistere etenim nequeunt, quia ab æternæ essentia soliditate dividuntur, atque hanc primam ruinam tolerant, quia per privatam gloriam in semetipsis cadunt. Hinc enim per Psalmistam dicitur: *Dejecisti eos, cum alleverentur:* quia eò intrinsecus corruunt, quò malè extrinsecus surgunt. Hanc brevitatem gloriæ temporalis aspiciens, iterum dicit: *Vidi impium superexaltatum & elevatum super cedros Libani: transivi, & ecce non erat.* Hinc iterum ait: *Pusillum adhuc, & non eris peccator.* Hinc Jacobus dicit: *Qua est enim vita vestra? vapor est ad modicum parens.* Hinc Propheta brevitatem gloriæ carnalis pensans, denunciat, dicens: *Omnis caro fenum, & omnis gloria eius sicut flos feni.* Iniquorum quippe potentia feni floribus comparatur: quia nimirum carnalis gloria dum nitet, cadit:

A dum apud se extollitur, repentino intercepta sine terminatur. Sic namque aurarum flatu in alium stipula rapitur; sed casu concito ad ima revocatur. Sic ad nubila fumus attollitur; sed repente in nihilum tumescendo dissipatur. Sic ab infimis nebula densescendo se erigit; sed exortus hanc solis radius, ac si non fuerit abstergit. Sic in herbarum superficie nocturni roris humor aspergitur; sed diurni luminis subito calore siccatur. Sic spumosa aquarum bullæ inchoantibus pluviis excitatæ, ab intimis certatim prodeunt; sed eò celerius disruptæ depereunt, quo inflatæ * citius extenduntur. Cumque excrescunt ut appareant, crescendo peragunt ne subsistant. De iniquis igitur temporalis gloriæ elatione tumentibus, sed tamen nulla in hac soliditate durantibus, dicatur rectè: *[Elevati sunt ad modicum, & non subsistent.]* De quibus adhuc subditur: *[Et humiliabuntur sicut omnia, & auferentur.]* Sic proventus esse contemplationis debet, ut ex paucis ad multa, ex multis ad omnia consideranda rapiatur: quatenus gradatim educta proficiat, & transitoria omnia, comprehendendo dijudicans, ipsa pane incomprehensibiliter excrescat. Unde sanctus vir cum pravorum gloriam defectumque discerneret, ad cuncta protinus mentis oculum tetendit, dicens: *[Humiliabuntur sicut omnia, & auferentur.]* Omnia profectò terrena. Ac si apertè dicat: *Stare ullo modo nequeunt, quia ipsa quoque fugiunt quibus innituntur:* dumque temporalia diligunt, cum his ex temporis volubilitate percurrunt. Sed quæri potest cum per Salomonem dicitur: *Generatio præterit, & generatio adventit, terra vero in æternum stat:* cur beatus Job omnia humiliari asserat & auferi? Quod tamen facile discutimus, si terra & cælum vel qualiter transeat, vel qualiter maneat distinguamus. Utraque namque hæc per eam, quam nunc habent, imaginem transeunt, sed tamen per essentiam sine fine subsistunt. Hinc namque per Paulum dicitur: *Præterit enim figura huius mundi.* Hinc per semetipsam Veritas dicit: *Calum & terra transibunt, verba autem mea non transibunt.* Hinc per Joannem angelica voce perhibetur: *Erit calum novum, & terra nova.* Quæ quidem non alia condenda sunt, sed hæc ipsa renovantur. Calum igitur & terra & transit & erit: quia & ab ea, quam nunc habet, specie per ignem tergitur, & tamen in sua semper natura servatur. Unde per Psalmistam dicitur: *Mutabis ea, & mutabuntur.* Quam quidem ultimam commutationem suam ipsi nobis nunc vicissitudinibus nunciant, quibus nostris usibus indefinenter alternant. Nam terra à sua specie hiemali ariditate deficit, vernali humore viridescit. Calum quotidie caligine noctis obducitur, & diurna claritate renovatur. Hinc ergo fidelis quisque colligat & interire hæc, & tamen per innovationem refici, quæ constat nunc assidue velut ex defectu reparari.

Quod in die iudicii, impius quasi aristas projectis in ignem, justitia Sanctorum quantum sit candor patebit.

CAPUT VI.

Inter hæc igitur vir sanctus cum pravorum Iursum conspiciat, quanta quandoque animadversione deficiat innotescit, dum protinus subdit: *[Et sicut summitates spicarum conteretur.]* Spicarum quippe summitates, ariste sunt. Ariste autem conjunctæ in spica prodeunt, sed crescendo paulisper, à se hirsutæ & rigidæ disjunguntur. Sic nimirum sic ad hujus mundi gloriam pravi divites surgunt. Natura enim sibi communionem conjuncti sunt, sed contra se vicissim crescendo dividuntur. Alius quippe alium despiciat, & alter in alterum invidiæ facibus ignescit. Qui ergo ex tumore mentis

à charitatis unitate se separant, quasi aristarum more contra se rigidi stant. Quid ergo pravos hujus mundi divites dixerim, nisi aristas quosdam generis humani? Qui dum contra se superbiunt, sed bonorum vitam unanimiter affligunt, adversum se quidem divisi sunt, sed tamen concorditer grana deorsum premunt. Nunc igitur aristæ ad alta profiliunt, grana latent: quia & reproborum potentia eminent, & electorum gloria non apparet. Illi se honorum fastibus ostendunt, isti in humilitate se deprimunt. Sed trituræ tempus adveniet, quod & aristarum rigiditatem frangat, & solida grana non conterat. Tunc quippe superbia iniquorum comminuitur, nunc electorum vita quanta integritate fulgeat, declaratur: quia cum iniusti deficiunt, ex hac ipsa aristarum contritione agitur ut grana appareant, quæ latebant. Cumque aristæ franguntur, granorum candor ostenditur: quia iniqui in supplicia æterna cadentibus, Sanctorum justitia quanta veritate candeat, demonstratur. Unde rectè quoque per Joannem dicitur: *Cujus ventilabrum in manu sua est, & permandabit aream suam: & triticum quidem recondet in horrea sua, paleas autem comburet igni inextinguibili*. Beatus igitur Job, pravorum elatio quanta animadversione frangatur, aspiciat, eosque aristis pereuntibus comparans, dicat: [*Sicut spicarian summities conterentur:*] quia nimirum rigiditas superborum trituræ ultimæ fortitudine frangitur, quæ nunc electorum vitam despicens elevatur. Sequitur:

Quod sit indignum & injustum, ut Sancti si in aliquo offendant, à malè viventibus increpentur.

CAPUT VII.

Quod si non est ita, quis me arguere poterit esse mentium, & ponere ante Deum verba mea? Si ita non est ut loquitur, profectò de falsitate hunc omnes arguere possunt. Cur ergo dicitur: *Si non ita*

Respondens autem Baldad Suhites, dixit: *Potestas & terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis. Numquid est numerus militum eius? & super quem non surget lumen illius? Numquid iustificari potest homo comparatus Deo: aut apparere mundus natus de muliere? Ecce luna etiam non splendet, & stella non sunt munda in conspectu eius: quanto magis homo putredo, & filius hominis vermis?*

Quod Angeli prapostri gentibus inter se non dissident, dum pro meritis singulorum, quisque sui ministerij opus implet, in quibus voluntati divina obsequitur.

CAPUT VIII.

Potestas & terror apud eum est, qui facit concordiam in sublimibus suis. Ac si apertè dicat: Solus corda mortalium veraciter terret, qui ex divinitatis suæ potentia veraciter hæc possidet. Humana enim potentia quem terrorem incutit, quæ jure ejusdem potentie quando careat nescit? Rectè autem dicitur: [*Qui facit concordiam in sublimibus suis:*] quia multa sibi in inferiis dissident, sed ad concordem supernorum plenitudinem currunt; & ex internæ pacis causa agitur, ut sæpe ea quæ sunt exteriùs, sine pace disponantur. Nam bonos omnipotens Deus ad meritum provehit, cum contra eorum vitam malos sèvere permittit. Atque in concordia componuntur summa, dum confunduntur infima: quia inde in celestibus electos suos Angelorum choris sociat, unde in terrenis & infimis reproborum * mentes suis nutibus adversantes portat. Sed inter hæc libet inquirere, si pax in sublimibus summa retinetur, quid est quod per Angelum Danieli dicitur: *Ego veni propter sermones tuos: princeps autem regni Persarum resistit mihi viginti &*

* al.
moris

Dan. 10.

A est, quis me arguere poterit esse mentium; dum scilicet noverimus quòd fallacem cuilibet reprehendere licet? Sed si loquentis sensum subtili interrogatione discutimus, quàm sint recta quæ protulit, citius invenimus. Justus namque est quid umquam delinquendo loquitur, dignum non est ut ab iniustis & pravè viventibus judicetur. Unde sanctus vir amicorum superbiam deprimens, non solum si ita est, verumetiam si ita non est ut protulit, nequaquam se reprehendi posse confidit: quia nimirum illi rectè redarguere falsa possunt, qui falsa agere nesciunt. Nam correptionis ausum contra fallaciam perdunt, qui adhuc fallaciter vivunt. Ait ergo: [*Quod si ita non est, quis me poterit arguere esse mentium?*] Ac si apertè dicat: Ita sunt cuncta ut protuli, quæ tamen si ita non essent, à vobis redargui nequaquam possem: quia dum adhuc propriæ succumbitis, alienam reprehendere fallaciam non valetis. Ubi & apertè subditur: [*Et ponere ante Deum verba mea.*] Quisquis enim dicta fallacia veraciter reprehendit, audita cogitans, atque hæc ex regula veritatis pensans, verba ante Deum ponit: quia apud se in conspectu veritatis examinat, quid fortis contra fallaciam decernat. Ante Deum quippe verba ponere, est considerato intimo iudice, exteriora dicta pensare. Vir igitur sanctus ab amicis superbientibus verba sua ante Deum poni posse non æstimat. Ac si apertè dicat: Idcirco quæ loquor, ponere ante judicem non valetis, quia ejus vobis faciem peccantes absconditis. Quod tamen & ex typo sanctæ Ecclesiæ nil obstat intelligi, quæ cum de infirmis suis ab hæreticorum irrisione reprehenditur, ipsam irrisionis eorum astutiam dedignatur: quia tolerabilius Deo est, ut in infirmitate quis atque ignorantia cum humilitate jaceat, quàm cum elatione alta comprehendat. Sed quia sanctus vir multa contra eos protulit, qui fugitiva potestate superbiunt, & ventosis honoribus intumescunt, Baldad Suhites ex ejus correptione proficiens, apud quem vera sit potentia agnoscit, dicens.

D uno diebus: & ecce Michael unus de principibus primis, venit in adjutorium mihi. Et paulò post: *Nunc ibid. revertar ut praelier adversum principem Persarum. Cum enim egredere, apparuit princeps Græcorum adveniens. Quos itaque alios principes gentium, nisi Angelos appellat, qui sibi resistere exeunti potuissent? Quæ ergo esse pax in sublimibus potest, si inter ipsos quoque angelicos spiritus præliant certamen agitur, qui semper conspectui veritatis assistunt? Sed quia certa Angelorum ministeria dispensandis singulis quibusque gentibus sunt prælata, cum subjectorum mores adversum se vicissim præpositorum spirituum opem merentur, ipsi qui præ sunt spiritus, contra se venire referuntur. Is namque Angelus qui Danieli loquebatur, captivus Israëliti populi in Perside constitutus prælatus agnoscitur. Michael autem eorum qui ex eadem plebe in Judææ terra remanserant, præpositus invenitur. Unde & ab hoc eodem Angelo paulò post Danieli dicitur: *Nemo est adutor meus in omnibus his, nisi ibid. Michael princeps vester.* De quo & hoc, quod præmiffimus, dicit: *Et ecce Michael unus de principibus primis venit in adjutorium mihi.* Qui dum nequaquam simul esse, sed venire in adjutorium dicitur; apertè ei populo prælatus agnoscitur, qui captivus in alia parte tenebatur. Quid est ergo Angelum dicere: *Ego veni propter sermones tuos: princeps autem regni Persarum resistit mihi:* nisi sua subditis opera*

nunciare? Ac si apertè dicat: Precum quidem tuarum merita exigunt, ut Israëliticus populus à jugo suæ captivitatis exuatur, sed est adhuc quod in eodem populo, Perfarum dominio purgari debeat: unde ereptionem illius, Perfarum princeps mihi jure contradicat, quamvis preces tuas eorum quoque lacrymæ, qui in Judæa relictī sunt, adjuvent. Unde hoc quoque quod diximus, subjungit: *Michael princeps vester venit in adiutorium mihi.* Cumque ut adversus principem Perfarum prælicetur, egreditur, Græcorum sibi princeps adveniēns apparet. Qua ex re innuitur, quod adversum Græcos quoque aliquid Judæa commiserat, quorum profectò causā ereptioni illius resistebat. Prophetæ igitur preces Angelus exaudit, sed Perfarum princeps resistit: quia etsi jam vita justī deprecantis ereptionem populi exigit, ejusdem tamen populi adhuc vita contradicit: ut quia necdum hi qui in captivitatem fuerant ducti, plene purgati sunt, jure eis adhuc Perfæ dominantur. Michaël adjuvat, sed Græcorum princeps ad prælium venit: quia mereri quidem veniam tam longa oppressorū captivitas poterat, sed ereptionis eorum beneficio hoc quoque quod in Græcos deliquerant, obviabat. Rectè ergo dicitur, quod contra se Angeli veniunt: quia subjectarum sibi gentium vicissim merita contradicunt. Nam sublimes spiritus eisdem gentibus principantes nequaquam pro injuste agentibus decertant, sed eorum facta justè judicantes examinant. Cumque uniuersūque gentis vel culpa vel iustitia ad superna curia consilium ducitur, ejusdem gentis præpositus vel obtinuisse in certamine, vel non obtinuisse perscribitur. Quorum tamen omnium una victoria est sui super se opificis voluntas summa; quam dum semper aspiciunt, quod obtinere non valent, numquam volunt. Bene ergo dicitur: [*Qui facit concordiam in sublimibus suis.*] Sequitur.

Quod sancti Angeli contra diabolum potestative decertant: & quæcumque contra eum appetunt, possunt.

CAPUT IX.

*N*umquid est numerus militū ejus? In cognitione humana rationis supernorum spirituum numerus non est: quia quanta sit illa frequentia invisibilis exercitus nescit: de quo per Daniēlem dicitur: *Milia militum ministrabant ei, & decies milies centena milia assistebant ei.* Supernorum civium numerus infinitus & definitus exprimitur: ut qui Deo est numerabilis, esse hominibus innumerabilis demonstratur: quamvis aliud est assistere, aliud ministrare. Assistent enim illa proculdubio potestates, quæ ad quædam hominibus nuncianda potestates, quæ ad ministrantem verò hi, qui ad explenda officia nunciorum veniunt: sed tamen ipsi quoque contemplatione ab intimis non recedunt. Et quia plures sunt qui ministrant, quàm hi qui principaliter assistunt; assistentium numerus quasi definitus, ministrantium verò infinitus ostenditur. Angelicos verò spiritus rectè Dei milites dicimus, quia decertare eos contra potestates aëreas non ignoramus. Quæ tamen certamina non labore, sed imperio peragunt: quia quidquid agendo contra immundos spiritus appetunt, ex adiutorio cuncta regentis possunt. De hac namque militia, nascente rege nostro, scriptum est: *Subito facta est cum Angelo multitudo militum caelestis.* Cui tamen militia electorum quoque hominum numerus jungitur, qui per sublime mentis desiderium, à terrenæ conversationis servitute liberantur. De quibus per Paulum dicitur: *Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus.* Qui licet nunc pauci appareant, in invisibili tamen patria innumerabiles regnant: quia etsi ex comparatione pravorum pauci sunt, in congregationis suæ frequentia metiri ne-

quaquam possunt. Quia verò eorundem militum virtus non propriis viribus, sed supernæ gratiæ infusione roboratur, rectè subjungitur: [*Et super quem non surget lumen illius?*] Lumen quippe Dei, est gratia præveniens. Quæ si in nostro corde nequaquam gratuita confurgeret, profectò mens nostra in peccatorum suorum tenebris obscura remaneret. Unde & subditur.

Quod quamdiu sumus in corpore huius mortis, à peccato immunes esse non possumus.

CAPUT X.

*N*umquid justificari potest homo comparatus Deo: aut apparere mundus natus de muliere? Versus iste superius à beato Job dicitur: & nunc in ejus exprobratione replicatur. Omnis namque vir justus, Dei illustratione justus est, non comparatione. Humana quippe iustitia auctori comparata, injustitia est: quia etsi in ipsa sui conditione homo persisteret, creatori non posset æquari creatura. Cui tamen ad graviora defectus pondera, accessit & culpa, quam serpens insidians intulit, & mulier infirmata persuasit. Unde nunc quia homo per mulierem culpæ subditam nascitur, reatus primi infirmitas in prole propagatur. Et quia in radice putruit humani generis ramus, in conditionis suæ viriditate minimè subsistit. Unde rectè nunc dicitur: [*Nunquid justificari potest homo comparatus Deo: aut apparere mundus natus de muliere?*] Ac si apertè diceretur: Ne contra auctorem suum homo superbiat, consideret unde huc venit, & intelligat quid sit. Sed ecce nonnulli per domum spiritus adjuti, contra infirmitatem suæ carnis eriguntur, virtutibus emicant, signorum quoque miraculis coruscant: nullus tamen est, qui sine culpa vitam transeat, quousque carnem corruptionis portat. Unde adhuc subditur: [*Ecce etiam luna non splendet, & stelle non sunt munda in conspectu ejus.*] Quid per lunam, contra infirmitatem Ecclesiæ: quid per stellas, nisi singulorum bene viventium animæ designantur? qui inter pravorum hominum conversationes, dum magnis virtutibus eminent, quasi in tenebris noctis lucent. Unde per Paulum quoque discipulis dicitur: *Inter quos lucetis sicut luminaria in mundo.* Quia enim sancta Ecclesiæ appellacione exprimitur, Propheta testatur, dicens: *Elevatus est sol, & luna stetit in ordine suo.* Elevato enim sole, in suo ordine luna statuitur: quia ascendente ad caelos Domino, sancta protinus Ecclesiæ in prædicationis auctoritate roboratur. Et quia stellarum nomine electi signantur, rursus Paulus insinuat, dicens: *Stella enim à stella differit in claritate.* Luna ergo non splendet, & stellæ non sunt munda in conspectu ejus: quia nec sancta Ecclesiæ virtute propria tot miraculis emicat, nisi hanc prævenientis gratiæ dona perfundant: nec singulorum bene viventium mentes à peccatorum maculis munde sunt, si remota pietate judicentur: quia apud districti judicis oculos, sua unumquemque corruptibilitas inquinat, nisi hunc quotidie gratia parentis tergat. Electorum quippe animus prodire ad libertatem iustitiæ nititur, sed adhuc compe dit infirmitatis tenetur: & culpas quidem subigere perfectè desiderat, sed quousque corruptione carnis astringitur, ejus vinculis, etiam cum non vult, ligatur. Hinc itaque colligant, quanto peccatorum pondere pressi sint, qui contra hæc decertare negligunt, si plenè culpam nec illi superant, qui contra hanc viriliter pugnant. Unde & postquam dictum est: [*Ecce etiam luna non splendet, & stelle non sunt munda in conspectu ejus.*] protinus additur: [*Quando magis homo putredo, & filius hominis vermis?*] Ac si apertè diceretur: Si ipsi quoque esse sine contagio non valent, qui inter præsentis vitæ tenebras virtutibus lucent; quanto reatu iniquitatis obstricti sunt, qui

qui adhuc carnaliter vivunt? Si à peccato esse liberi A
 nequeunt qui jam in caelestibus desideriis conver-
 santur; quæ peccatorum pondera tolerant, qui
 carnis suæ voluptatibus dediti, adhuc putredinis
 jugum portant? Hinc Petrus ait: *Si iustus vix sal-*
vabitur, impius & peccator ubi parebunt? Hinc per
 Esai. 32. *Esaiam dicitur: Super humum populi mei spine & ve-*
pres ascendent, quanto magis super omnem domum
gaudij civitatis exultantis? Humum quippe po-
 puli sui Dominus electorum omnium mentem vo-
 cat, super quam spinas ac vepres ascendere perhibet; B
 quia nec ipsam quoque esse absque punctationibus vi-
 tiorum videt. Domus verò gaudij civitatis exultan-
 tis, est mens pravorum: quæ dum ventura supplicia
 confpicere negligit, in carnis voluptate se deferens,
 inaniter hilarescit. Ait ergo: *Super humum populi*
mei spine & vepres ascendent, quanto magis super
omnem domum gaudij civitatis exultantis? Ac si
 apertè dicat: Si & illorum mentem vitia depriment,
 qui se pro caelestis patriæ desiderio affligunt; quibus
 culpis substrati sunt qui sine ulla formidine sese in

carnis voluptate derelinquunt? Notandum verò in
 sermone suo; quantum Baldad ordinem condition-
 nis nostræ tenuit & nativitatibus, qui hominem non
 vermem, sed putredinem, filium verò hominis ver-
 mem vocat. Primus namque humani generis pa-
 rens, homo non filius hominis, ex quo quisquis pro-
 diit, non solum homo, sed filius quoque hominis
 fuit. Sicut ergo ex homine filius hominis, ita ex pu-
 tredine nascitur vermis. Unde rectè homo putredo,
 filius verò hominis vermis vocatur. Primus quippe
 homo putredo, non vermis: quia etsi per mortem
 putruit, non tamen ex putredine per nativitatem
 venit. Qui autem hominis est filius, vermis dicitur:
 quia jam ex mortalium corporum corruptione pro-
 pagatur. Igitur quia amicorum verba finita sunt;
 beatus Job altiori acuminis prosecutionis innititur;
 ejusque dicta tam sunt valida, quam extrema: quia
 & sic usus esse jurisperitorum solet, ut argumentum,
 quo adversariis suis eminere se prævident, ad profe-
 cutionis conclusionem servent.

CA P.
XXVI.

Respondens autem Iob, dixit: *Cuius adiutor es? numquid imbecillis? & sustentas brachium*
eius, qui non est fortis? Cui dedisti consilium? forsitan illi, qui non habet sapientiam. &
prudentiam tuam ostendisti plurimam? Quem docere voluisti? nonne eum, qui fecit spiramen-
tum? Ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant cum eis. Nudus est infernus coram
illo: & nullum est operimentum perditioni. Qui extendit Aquilonem super vacuum, & ap-
pendit terram super nihilum. Qui ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deor-
sum. Qui tenet vultum solij sui, & expandit super illud nebulam suam. Terminum circum-
dedit aquis, usque dum finiatur lux & tenebra. Columnæ cali contremiscunt, & pavent ad
nutum eius. In fortitudine illius repente maria congregata sunt: & prudentia eius percussit
superbum. Spiritus eius ornavit calos: & obstetricante manu eius, eductus est coluber tortuo-
sus. Ecce, hæc ex parte dicta sunt viarum eius: & cum vix parvam stillam sermonis eius
audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?

CAPUT XI.

Respondens autem Iob, dixit: *Cujus adiutor es?*
numquid imbecillis? & sustentas brachium eius,
qui non est fortis? Adjuvare imbecillum, charitatis
 est; adjuvare potentem velle, elationis. Quia igitur
 amici ejus hæreticorum speciem tenentes, quasi ad-
 juvantes Deum, sapientiam suam ostendere cona-
 bantur, justè Baldad reprehenditur, ut dicatur:
 [*Cuius adiutor es? numquid imbecillis? & sustentas*
brachium eius, qui non est fortis?] Ac si apertè dicat:
 Dum eum juvare nitentur, sub cuius magnitudine
 succumbis, omne quod impendis solatium, de osten-
 tatione est, non de pietate. Sed inter hæc sciendum
 est, quòd plerumque etiam Deum, qui videlicet
 imbecillis non est, humiliter agentes adjuvamus.
 Unde per Paulum dicitur: *Adiutores enim Dei su-*
mus. Nam cum ei, quem ipse per internam gratiam
 infundit, nos exhortationis voce concurrimus, hoc
 quod ille per spiritum agit intrinsecus, nos exterius
 ministerio vocis adjuvamus; & tunc solum nostra
 exhortatio ad perfectionem ducitur, cum in corde
 Deus fuerit, qui adjuvetur. Unde & aliàs dicit:
Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed
qui incrementum dat Deus. Plantare quippe & riga-
 re, adjuvare est. Quod utrumque vacuum erit mini-
 sterium, si in corde Deus non dat incrementum. Sed
 qui de sensu suo alta sapiunt, esse humiliter Dei ad-
 jutores nolunt: quia dum se Deo utiles esse æsti-
 mant, à fructu se utilitatis alienant. Unde & Veri-
 tatis voce discipulis dicitur: *Cum feceritis omnia qua*
præcepta sunt vobis, dicitur: Servi inutiles sumus;
quod debemus facere, fecimus. Sequitur: [*Cui de-*
disti consilium? forsitan illi, qui non habet sapien-
tiam?] Dare stulto consilium, charitatis est: dare sa-
 pienti, ostentationis: dare verò ipsi sapientiæ, per-
 versitatis. Et quia hi, quos tenere hæreticorum spe-
 ciem diximus, per locutionem suam ostentationi
 potius quam utilitati serviebant, rectè adhuc contra
 S. Greg. Tom. I,

C Baldad subditur: [*Et prudentiam tuam ostendisti*
plurimam.] Omnis, cui prudentia recta est, plurima
 non est: quia juxta Pauli vocem, non plus appetit fa-
 pere, quam oportet sapere. Cui verò est plurima, non
 est recta: quia dum ultra modum tenditur, in quoli-
 bet latere culpæ declinat. Prudentiam verò suam
 plurimam ostendunt, qui videri præ aliis prudentio-
 res appetunt. Unde fit plerumque, ut cum moderatè
 sapere nesciunt, etiam fatua loquantur. Pro qua re
 ipse adhuc excessus prudentiæ subjungitur, ut dica-
 tur: [*Quem docere voluisti? nonne eum, qui fecit spi-*
ramentum?] Per spiramentum vivimus, per prudenti-
 am sapientes sumus. Prius autem nostrum est vive-
 re, postmodum sapere: quia ut sapientes esse valea-
 mus, prius agitur ut simus. Qui ergo vitam dedit,
 ipse proculdubio & prudentiam contulit. Baldad au-
 tem, quia beatum Job flagellatum pro culpa credi-
 dit, occultum Dei iudicium, quod humiliter vene-
 rari debuit, superba nifus est temeritate penetrare.
 Ipsi ergo se per prudentiam prætulit, cuius iudicium
 non intelligendo iudicavit. Ipsi se per prudentiam
 prætulit, à quo vivendi spiraculum accepit: ac si
 plus ipso esset sapiens, à quo habebat ut esset. Sed
 quia beatus Job sanctæ Ecclesiæ typum tenens, pau-
 ca in superbiorum correptione protulit, per quos tenere
 hæreticorum speciem non ignoravit, sicut superius
 dixit: *Disputare cum Deo cupio, prius vos ostendens*
fabricatores mendacij, & cultores perversorum dog-
matum: repente se ad doctrinam erigit, & contra
elatorum imperitiam, scientiæ suæ latitudinem per
sententias expandit, dicens:

Quid potentes huius sæculi quasi gigantes ex propria
superbia confunduntur, & ideo magis suppositi
sunt, unde tumide appetunt multis præesse.

CAPUT XII.

Ecce gigantes gemunt sub aquis. Dignum quip-
 pe erat, ut per increpationem prius tumorem
 sapientiæ terrenæ retunderet, & per doctrinam post-
 eriorum.

Orig. modum ad plena mysteriis verba transfret. Gigantes enim vel apostatas angelos, vel superbos quosque homines, nil obstat intelligi. Hinc enim per Prophetam dicitur: *Mortui non vivunt, gigantes non resurgunt.* Quos namque mortuos, nisi peccatores nominat? Et quos gigantes, nisi eos qui de peccato etiam superbiunt, appellat? Illi autem non vivunt, quia peccando vitam iustitiæ perdidit. Isti etiam resurgere post mortem nequeunt: quia post culpam suam inflati per superbiam, ad pœnitentiæ remedia non recurrunt. Hinc rursus scriptum est: *Vir qui erraverit à via doctrina, in cœtu gigantum commorabitur:* quia quisquis iter rectitudinis deserit, quorum se numero nisi superbiorum spirituum jungit? Bene autem contra elatos dicitur: *[Ecce gigantes gemunt sub aquis.]* Ac si aptè diceretur: Cur de scientia homo superbiat, cum ignorantia abyssus & ipsos superbissimos angelorum spiritus premat? Si autem gigantum nomine, potentes hujus sæculi designantur, in aquis possunt populi figurari, Joanne attestante, qui ait: *Aqua enim sunt populi.* Bene autem contra superbientem dicitur: *[Ecce gigantes gemunt sub aquis.]* quia elati omnes dum in hac vita assequi honorum celsitudinem cupiunt, sub ponderibus populorum gemunt. Nam quæto quis hic altius erigitur, tantò curis gravioribus oneratur; eisque ipsis populis mente & cogitatione supponitur, quibus superponitur dignitate. Et bene de his verbis ac breviter indicatur, quia omnis superbia eo ipso in imo jacet, quo in alta se erigit: ut inde magis cunctis supposita sit, unde cunctis * expetit superesse. Homo quippe in sublimibus elevatus, tantos super se sustinet, quantos suppositos regit. Hi autem qui talibus sociantur, ipsi etiam laboris eorum participatione deprimuntur. Nam cum eis laborem etiam tolerant ponderis, dum pariter gloriam affectant honoris. Unde cum diceret: *[Ecce gigantes gemunt sub aquis;]* protinus adjunxit: *[Et qui habitant cum eis.]* Ac si dicat: Pariter gemunt, qui eorum gloriæ ex delectatione sociantur. Ipsa autem occupatio secularium dignitatum tantò facilioribus vitis premitur, quanto majoribus curis gravatur. Humanus namque animus videre & devitare peccata utinam valeat vel quietus. Quia ergo vidit desideratas rerum celsitudines absque peccatis ministrari non posse: & quia divinæ iræ non absconditur quidquid illicitum perpetratur, aptè secutus adjunxit: *Nudus est infernus coram illo, & nullum est operimentum perditioni.* Quod Paulus Apostolus quoque ait: *Omnia enim nuda & aperta sunt oculis ejus.* Inferni verò & perditionis nomine, diabolum omnique damnationis ejus socios designavit. Quis verò ille sit, coram quo infernus est nudus, sequitur dicens:

Quid iuste Deus diaboli potestatem super corda vacua extendat: & item ex gratia, cui vult, misereatur.

CAPUT XIII.

Idem 18. Moral. cap. 11. & 33. August. epist. 110. Esai. 14. d.
Qui extendit Aquilonem super vacuum. Aquilonis nomine, in sacro cloquio appellari diabolus solet, qui ut torporis frigore gentium corda constringeret, dixit: *Sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis.* Qui super vacuum extenditur: quia illa corda possidet, quæ divini amoris gratia non replentur. Sed tamen omnipotenti Deo suppetit, etiam vasa diaboli cunctis virtutibus vacua, suæ gratiæ munere implere, in eisque divini timoris soliditatem ponere, quos nulla conspicit rectitudinis actione roborari. Unde aptè subjungitur: *[Et appendit terram super nihilum.]* Quid enim terræ nomine, nisi sancta Ecclesia designatur; quæ dum verba prædicationis suscipit, fructum boni operis reddit? De qua per Moysen dicitur: *Audiat terra verba ex ore meo, expectetur sicut pluvia eloquium*

A memm. Et quid per nihilum, nisi gentiles populi designantur? De quibus per Prophetam dicitur: *Omnes gentes velut nihilum & inane reputatae sunt.* In eo ergo nihilo terra suspenditur, quod prius vacuum ab Aquilone tenebatur: quia illa corda gentilium repleta sunt charitate Dei, quæ pressa prius fuerant torpore diaboli. Potest verò & per hoc vacuum, Judææ infidelitas, & per terram, sicut diximus, sanctæ Ecclesiæ fructificatio designari. Vir ergo sanctus Judææ pereuntis casum aspiciat, & gentilitatis merita ad veniam redeuntis cernat, ac dicat: *[Qui extendit Aquilonem super vacuum, & appendit terram super nihilum.]* Nam quia Judæorum corda fide vacua, diabolo sunt subdita, extendit Aquilonem super vacuum.
B Quia verò nullis existentibus meritis sicut dictum est: *Pro nihilo salvos facies eos,* super gentes Dominus fundavit Ecclesiam suam, quæ per Prophetam nihilum sunt vocata, aptè secutus adjungit: *[Appendit terram super nihilum.]* Hoc verò quo ordine factum sit, mirifica subdens ratione contexit. Ait enim:

Quod secundum capacitatem audientium contempere se debeat lingua doctorum: & quid sit quod in lege scriptum est, quod qui foderit cisternam, & non operuerit eam, si ceciderit in eam bos vel asinus, dominus cisterna reddet pretium jumentorum.

CAPUT XIV.

Prov. 18. a. Esai. 17. b.
Qui ligat aquas in nubibus suis, ut non erumpant pariter deorsum. Quid hoc loco aquam, nisi scientiam: quid nubes, nisi prædicatores appellat? Nam quia in sacro eloquio aliquando aqua scientia dicitur, Salomone attestante didicimus, qui ait: *Aqua profunda verba ex ore viri, & torrens redundans fons sapientia.* Aqua signari scientiam David Propheta testatur, dicens: *Tenebrosa aqua in nubibus aeris.* Id est, occulta scientia in prophetis, qui ante adventum Domini, dum occultis sacramentis gravidi, mysteria immensa gestarent, inruentium oculis, eorum intelligentia caligabat. Nubium verò nomine quid hoc in loco aliud, quam prædicatores sancti, id est, Apostoli designantur, qui per mundi partes circumquaque transmissi, & verbis noverant plueri, & miraculis coruscare? Quos Esaias propheta longè antè intuens, dixit: *Qui sunt Esai. isti qui ut nubes volant?* Quia igitur vir iste propheta pleno spiritu, in hac locutione sua ad laudem Dei initia nascentis Ecclesiæ desiderat exordiri, studet ejus ordinem ab Apostolorum prædicatione narrare, qui curaverunt summo opere rudibus populis plana & capabilia, non summa atque ardua prædicare. Nam si scientiam sanctam, quæ hic aquæ nomine designatur, ut hauriebant corde, ita ore funderent, immensitate ejus auditores suos opprimerent potius quàm rigarent. Unde religata intrinsecus scientia, ut non pariter deorsum erumperet, auditores suos distillatione verborum nutrens, nubes illa loquebatur, dicens: *Non potui loqui vobis quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus, tamquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam.* Quis enim ferre potuisset, si raptus ad tertium cælum, raptus in paradysum, etiam arcana verba audiens, quæ loqui homini non liceret, tam immensas supernæ scientiæ sinus aperiret? Aut cujus non virtutem auditoris opprimeret, si ea quæ intrinsecus haurire poterat, in quantum carnis lingua sufficeret, extrinsecus inundans aquæ hujus immensitas emanasset? Ut verò auditores rudes non inundatione scientiæ, sed moderata prædicationis distillatione fovantur, ligat Deus aquas in nubibus, ut non erumpant pariter deorsum: quia doctorum prædicationem temperat, ut auditorum infirmitas, doctorum

Deut. 32. a

rore nutrita convalescat. Quod bene in Evangelio
 Luc. 5. 4 mystica descriptione narratur, dum dicitur: *Ascen-
 dit Iesus in naviculum Petri, & rogavit ut a terra
 reduceret pusillum, & ita sedens predicabat turbis.*
 Per navem Petri quid aliud, quam commissa Petro
 Ecclesia designatur? De qua ut Dominus turbis con-
 fluentibus predicet, eam à terra paululum reduci
 jubet. Quam nec in altum duci, & tamen à terra
 præcipit removeri: profectò significans prædicato-
 res suos rudibus debere populis, nec alta nimis de
 cælestibus, nec tamen terrena predicare. Aqua ita-
 que ligatur in nubibus: quia prædicatorum scientia
 infirmorum mentibus loquens, quantum sentire va-
 let, docere prohibetur. Nam plerumque si audito-
 rum cor verbi immensitate corrumpitur, lingua do-
 centium indiscretionis pœnâ mulctatur. Unde scrip-
 tum est: *Si quis aperuerit cisternam & foderit, &
 non aperuerit eam, cecideritque bos vel asinus in eam,
 dominus cisterna reddet premium imentorum.* Quid
 est enim aperire cisternam, nisi intellectu valido
 Scripturæ sacræ arcana penetrare? Quid autem per
 bovem & asinum, mundum scilicet & immundum
 animal, nisi fidelis quisque & infidelis accipitur?
 Qui ergo cisternam fodit, cooperiat, ne illuc bos
 vel asinus ritat: id est, qui in sacro eloquio jam alta
 intelligit, sublimes sensus coram non capientibus
 per silentium tegat, ne per scandalum mentis aut fi-
 delem parvulum, aut infidelem, qui credere potuis-
 set, interimat. Ex morte enim junctorum debet pre-
 tium: quia illud scilicet admisit convincitur, unde
 ad agendam pœnitentiam reus tenetur. [*Quisquis
 namque ad alta scientia fluentia perveniens, cum hac
 apud bruta audientium corda non contexerit, pœna
 reus addicitur, si per verba ejus in scandalum, sive
 munda, seu mens immunda capiatur.*] Operienda
 est itaque cisterna: quia coram parvulis mentibus
 tegenda est alta scientia, ne unde cor docentium ad
 summa attollitur, inde infirmitas auditorum ad ima
 dilabatur. Dicatur igitur rectè: [*Qui ligat aquas
 in nubibus, ut non erumpant pariter deorsum.*]
 Pariter naniq; aquæ crumperent, si coram infir-
 mis auditoribus, quanta est scientia ex ore loquen-
 tis emanaret: si simul se omnis plenitudo prædica-
 tionis effunderet, & nil sibi cum proficientibus re-
 servaret. Dignum quippe est, ut qui prædicat, au-
 dientis modum consideret: quatenus ipsa prædica-
 tio cum auditoris sui incrementis crescat. Sic quip-
 pe agere uniusquisque prædicator debet, sicut cum
 illo divinitus agitur, ut nequaquam cuncta quæ
 sentit, infirmis infuset: quia & quousque ipse car-
 ne mortalitatis infirmus est, ea quæ superna sunt,
 cuncta non sentit. Prædicare ergo rudibus non de-
 bet quantum cognoscit: quia & ipse de supernis
 mysteriis cognoscere non valet quanta sint. Hinc est
 enim quod Paulus Apostolus, postquam mysteriis
 cælestibus interfuit, dicit: *Videmus nunc per specu-
 lum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem.* Unde
 & continuò hic sequitur:

*Quòd in hac vita gloria Dei ex parte cognoscitur,
 sed vita est, nondum videtur.*

CAPUT XV.

*Qui tenet vultum solij sui, & expandit super il-
 lud nebulam suam.* In vultu solet cognitio demon-
 strari. Solij ergo ejus vultus tenetur: quia à
 nobis in hac vita regni ejus gloria, non quanta in-
 trinsecus habetur, agnoscitur. Super quo rectè ex-
 pandi nebula dicitur: quia sicut est, illa cælestis re-
 gni gloria non videtur. Nam corpus quod corrup-
 pitur, aggravat animam, & deprimat terrena inha-
 bitatio sensum multa cogit autem. A videndo ergo eo
 nebulâ aspergimur: quia ipsa nostræ ignorantia ob-
 scuritate caligamus. Unde rectè per Psalmistam di-
 S. Greg. Tom. I.

*Caligo sub pedibus ejus, & ascendit super
 Cherubim, & volavit, volavit super pennas vento-
 rum, & pesit tenebras latibulum suum.* Caligo
 namque est ei sub pedibus, quia non in ea claritate
 ab inferioribus cernitur, qua in superioribus domi-
 natur. Ascendit enim super Cherubim, & volavit.
 Cherubim quippe plenitudo scientiæ dicitur. Pro-
 inde super plenitudinem scientiæ ascendisse perhi-
 betur, & volasse; quia majestatis ejus celsitudinem
 scientia nulla comprehendit. Volavit igitur: quia
 longè in altum ab intellectu nostro se rapuit. Vola-
 vit super pennas ventorum: quia scientiam tran-
 scendit animarum. Qui posuit tenebras latibulum
 suum: quia dum caligine nostræ infirmitatis obscu-
 ramur, per ignorantiam nostram nobis absconditur,
 ne à nobis modò in æterna & intima claritate videat-
 ur. Unde ei & in Canticis canticorum à sponsa dicitur:
Fuge dilecte mi, fuge. Fugit nos, dicimus,
 quoties menti nostræ id quod reminisci volumus, non
 occurrit. Fugit nos, dicimus, quoties id quod
 reminisci volumus, memoriâ non tenemus. Sancta
 ergo Ecclesia postquam mortem ac resurrectionem
 Domini, ascensionemque describit, clamat ei proph-
 etico plena spiritu: *Fuge dilecte mi, fuge.* Ac si
 diceret: Tu qui ex carne comprehensibilis factus es,
 ex divinitate tua intelligentiam nostri sensus exce-
 de, & in teipso nobis incomprehensibilis permane.
 Tenet ergo vultum solij sui, quia majestatis suæ po-
 tentiam mortalibus abscondit. Sed si ejus solum
 angelicas virtutes accipimus, ipsis quippe velut se-
 di regis præsidet, sui nobis solij vultum tenet: quia
 quamdiu in hac mortali carne subsistimus, quæ
 quantaque sint illa Angelorum ministeria, non vi-
 demus. Et expandit super illud nebulam suam, quia
 proculdubio & cor nostrum ad querendum suble-
 vat, & tamen occulta moderatione agitur, ut ipsa
 requisitionis suæ immensitate reprimatur. Unde
 scriptum est: *Dedit abyssus vocem suam, ab intus
 dicit phantasia sua.* Exclamare enim mens humana
 in admiratione compellitur, dum altitudine consi-
 derationis in requisitionibus suis, eo ipso quò latius
 extenditur, angustatur. Vel certè, quia solum Dei
 ipsi nos sumus, vultum solij sui non immeritò te-
 nere dicitur, dum nostra scientia progredi ad altio-
 ra prohibetur. Super quod solum suum nebulam
 Deus aspergere dicitur: quia invisibilis manens,
 occulta super nos judicia exerit, ut & fiat in promp-
 tis quod videre possimus, & tamen origo facti la-
 teat in abditiis, ut cur fiat, nescire debeamus. Unde
 & aptè subditur:

*Quòd nulli æternitatis scientia tribuatur, quamdiu
 vita hac transitoria agitur.*

CAPUT XVI.

*Terminum circumdedit aquis, usque dum finiatur
 lux & tenebra.* Quia plerumque in sacro
 eloquio, ut supra diximus, aquarum nomine po-
 puli designantur, aquas Dominus termino circum-
 dat: quia humani generis ita scientiam moderatur,
 ut quousque vicissitudines alternantium temporum
 transeant, perfectè ad cognitionem claritatis intimæ
 non pertingat. Sin verò lucis nomine justos accipi-
 mus, tenebrarum verò appellatione peccatores,
 (unde & Paulus dicit: *Eratis aliquando tenebre,
 nunc autem lux in Domino*) hoc ipsum quod dixi-
 mus, sentiri nil obstat: quia * perfecta æternitatis
 injustorumque finiatur. Sed quia mirum non est
 carnales populos superna nescire, sanctus vir in
 ejusdem divinæ potentiæ admiratione se erigit: &
 quòd ipsam quoque Angelorum, perfectorumque
 hominum scientia transeat, intuetur dicens:

Quod electi, & ipsi Angeli maiestatem divinam, quam assidue vident, contremiscunt, non timore, sed admiratione.

CAPUT XVII.

Columna celi contremiscunt, & pavent ad nutum eius.] Quid aliud columnas celi, quam vel sanctos Angelos, vel summos Ecclesie prædicatores appellat? Super quos in caelestibus crescens univèrsa spiritalis fabricæ structura surrexit; sicut aliàs sancta Scriptura testatur, dicens: *Qui vicerit, faciam illum columnam in templo Dei mei.* Nam quisquis in Dei opere recta intentione firmatur, columna in structura fabricæ spiritalis erigitur: ut in hoc templo, quod est Ecclesia, positus, & utilitati sit & decori. Eos verò Job columnas celi, quos Apostolus columnas vocat Ecclesie, dicens: *Petrus, & Iacobus, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dexteris dederunt mihi.* Possumus etiam columnas celi & ipsas Ecclesias non inconvenienter accipere, quæ multæ unam catholicam faciunt toto terrarum orbe diffusam. Unde & septem Ecclesiis scribit Joannes Apostolus, ut unam catholicam septiformis gratia plenam spiritu designaret. Et de Domino novimus dixisse Salomonem: *Sapientia edificavit sibi domum, excidit columnas septem.* Qui ut id de septem Ecclesiis se dixisse innotesceret, secutus etiam sacramenta ipsa, diligenter inferuit, dicens: *Immolavit victimas, miscuit vinum, & proposuit mensam, misit ancillas suas, ut vocarent ad arcem & mœnia civitatis: Si quis est parvulus, veniat ad me.* Immolavit enim Dominus victimas, seipsum offerendo pro nobis. Miscuit vinum, præceptorum suorum poculum ex narratione historica & intelligentia spiritali contemperans. Unde aliàs dictum est: *Calix in manu Domini, vini meri, plenus est mixto.* Et posuit mensam, id est, Scripturam sacram: quæ fessos ad se, atque à sæculi oneribus venientes pane verbi nos reficit, & contra adversarios sua refectioe nos roborat. Unde & aliàs ab Ecclesia dicitur: *Posuisti in conspectu meo mensam, adversus eos qui tribulant me.* Misit ancillas suas, Apostolorum videlicet animas, in ipso suo initio infirmas, ut vocarent ad arcem & mœnia civitatis: quia dum æternam vitam denunciant, ad alta nos mœnia supernæ civitatis levant, quæ profectò mœnia nisi humiles non ascendunt. Unde illic ab eadem Sapientia subditur: *Si quis est parvulus, veniat ad me.* Ac si apertè dicat: *Quisquis se apud se magnum æstimat, aditum sibi mei accessus angustat: quia tantò ad me altiùs pertingitur, quantò uniuscujusque mens apud se veriùs humiliatur.* Sed quantalibet quisque virtute proficiat, quantalibet scientia exorescat, penetrare non sufficit, quo nos conditor moderamine iudiciorum regit. Dicat ergo: *[Columnæ celi contremiscunt, & pavent ad nutum eius:]* quia in plerisque nec ipsi pertingere ad voluntatis ejus celsitudinem prævalent, qui ejusdem voluntatis præmia denunciantes vident. Quod, sicut superiùs diximus, de sanctis quoque Angelis nil obstat intelligi: quia ipsæ quoque virtutes caelestium, quæ hunc sine cessatione conspiciunt, in ipsa sua contemplatione contremiscunt. Sed idem tremor ne eis pœnalis sit, non timoris est, sed admirationis ejus intulit, nunc ordinem nostræ salutis narrat. Sequitur:

Quod incarnato Domino, secularium corda crediderunt, & superbus diabolus sapientia, non virtute superavius est: quoniam dum eum, in quem nihil habebat, injuste appetiit, quem jure tenebat, amisit.

CAPUT XVIII.

In fortitudine illius repente maria congregata sunt: & prudentia ejus percussit superbum.] Quid aliud maris nomine, quam præfens sæculum designatur, in quo corda hominum terrena quærentium, diversis cogitationum fluctibus intumescunt: qui elatione superbiæ * concitati, dum alterna intentione se impetunt, quasi * adversante se unda collidunt. Sed jam in fortitudine illius maria congregata sunt, quia incarnato Domino discordantia secularium corda concorditer credunt. Jam Petrus in mari ambulat: quia nimirum Christi prædicatoribus, illa quondam tumida humili auditu corda substracta sunt: ut rectè etiam in Evangelio, hujus mundi mansuetudinem figuraverit, quod procellosa maris aqua Domini pedibus, pressu timore, calcata est. Sed quoniam modo id actum sit, aperitur, dum dicitur: *[Et prudentia ejus percussit superbum.]* Quis hic superbus alius appellatur, nisi ille qui dixit: *Ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo?* Et de quo voce Dei dicitur: *Qui factus est ut nullum videret, & ipse est rex super omnes lios superbiæ.* De quo etiam, huic sententia David propheta concordat, dicens: *Tu humiliasti, sicut vulneratum, superbum.* Sed quamvis simplici naturæ divinitatis non sit aliud esse, & aliud sapere: nec aliud sapere, & aliud fortem esse: quippe quia ipsa fortitudo quæ sapientia, & ipsa sapientia quæ divinitatis essentia est: vigilanter tamen intendum puto, quòd vir iste prophético plenus spiritu superbium diabolum, prudentia Dei potius maluit dicere, quàm fortitudine esse percussum. Non enim ait fortitudo, sed prudentia ejus percussit superbum. Nam quamvis, sicut dictum est, propter naturam simplicem, Dei fortitudo sapientia sit: Dominus tamen diabolum, quantum ad faciem spectat, non virtute, sed ratione superavit. Ipse namque diabolus in illa nos parentis primi radice supplantans, sub captivitate sua, quasi justè tenuit hominem, qui libero arbitrio conditus, ei injusta suadenti consensit. Ad vitam namque conditus in libertate propriæ voluntatis, sponte sua factus est debitor mortis. Delenda ergo erat talis culpa, sed nisi per sacrificium deleri non poterat. Quærendum erat sacrificium: sed quale sacrificium poterat pro absolvendis hominibus inveniri? Neque etenim justum fuit, ut pro rationali homine brutorum animalium victimæ cæderentur. Unde ait Apostolus: *Necesse est ergo exemplaria cælestium his mundari, ipsa autem caelestia melioribus hostiis quam istis.* Ergo si bruta animalia propter rationale animal, id est, pro homine digna victimæ non fuerunt: requirendus erat homo, qui pro hominibus offerri debuisset, ut pro rationali peccante rationalis hostia mactaretur. Sed quid, quòd homo sine peccato inveniri non poterat, & oblata pro nobis hostia quando nos à peccato mundare potuisset, si ipsa hostia, peccati cogitatione non careret? Inquinata quippe inquinatos mundare non potuisset. Ergo ut rationalis esset hostia, homo fuerat offerendus: ut verò à peccatis mundaret hominem, homo, & sine peccato. Sed quis esset sine peccato homo, si ex peccati commixtione descenderet? Proinde venit propter nos in uterum virginis Filius Dei, ibi pro nobis factus est homo. Sumpta est ab illo natura non culpa. Fecit pro nobis sacrificium, corpus suum exhibuit pro peccatoribus, victimam sine peccato, quæ & humanitate mori, & justitia mundare potuisset. Hunc ergo cum post baptismum vidit antiquus hostis, mox tentationibus impetiit, &

per diversos aditus ad interiora ejus molitus irrepe-
re, victus est, atque ipsa inexpugnabilis mentis ejus
integritate prostratus. Sed quia ad interiora non
valuit, ad ejus se exteriora convertit: ut quia men-
tis virtute victus est, eum quem decipere tentatio-
ne non valuit, carnis saltem videretur morte supe-
rare: atque, ut ante nos dictum est, permixtus est,
in illud quod ex nobis mortalibus mediator acce-
perat. Sed ubi potuit aliquid facere, ibi ex omni
parte devictus est: & unde accepit exterius pote-
statem Dominicæ carnis occidenda, inde interior
potestas ejus, qua nos tenebat, occisa est. Ipse nam-
que interius victus est, dum quasi vicit exterius: &
qui nos jure debitores mortis tenuit, jure in nobis
jus mortis amisit: quia per satellites suos ejus car-
nem perimendam appetiit, in quo nil ex culpa de-
bito invenit. Dominus ergo noster pro nobis mor-
tem solvit indebitam, ut nobis mors debita non
noceret. Bene itaque dictum est: [Prudentia ejus
percutit superbum:] quia antiquus hostis per ex-
cessum præsumptionis suæ eum etiam perdidit,
quem iniquæ persuasionis lege possedit: & dum au-
dacter eum, in quo nihil sibi competeat, appetiit,
jure illum, quem quasi justè tenebat, amisit. Pru-
dentia itaque non virtute percussus est, qui dum ad
tentandum Deum solvit, ab homine possidendo
religatur: ut inde eum qui sub ipso erat, perderet,
unde cum illo, qui super ipsum est, congruere præ-
sumpsisset. Occiso autem carne Domino, quæ præ-
dicatores ejus virtutum gloria sit secuta, narratur,
cùm subditur:

*Quod Apostoli accepto Spiritu sancto, ornati sunt mi-
raculis, & constanter obedire Deo magis
quàm hominibus parati fuerint.*

CAPUT XIX.

Psal. 18. Spiritus ejus ornavit celos. Quos celos, nisi eos
de quibus scriptum est: *Celi enarrant gloriam
Dei?* Quos tunc ornavit Spiritus, cum replevit.
Act. 2. a Quod Luca referente didicimus, qui ait: *Factus est
repente de celo sonus, tanquam adveniens spiritus
vehementis, & replevit totam domum ubi erant se-
dentes. Et apparuerunt illis dispersite lingua tam-
quam ignis, sedique super singulos eorum. Et repleti
sunt omnes Spiritu sancto, & cœperunt loqui variis
linguis, prout Spiritus sanctus dabat eloqui illis.* Ex
eo ergo acceperunt ornamenta virtutis, quos im-
mentia ante possederat feeditas timoris. Scimus
enim, quod ille Apostolorum, id est, cælorum pri-
mus, ante acceptam hujus Spiritus gratiam, quo-
ties dum mori timuit, vitam negavit. Qui non pœ-
nis, non afflictionibus, non terribili potestate cu-
jusquam, sed unius mancipij sola est interrogatio-
ne prostratus. Et quidem mancipium, ne sexus fir-
mior terribile demonstraret, ancilla est inquirente
tentatus. Rursusque ut talis sexus infirmitas etiam
officij sui dejectione vilesceret, non ab ancilla tan-
tummodo, sed ab ostiaria est ancilla requisitus. Ec-
ce quàm vilis est ad tentandum persona requisita,
ut apertè proderetur, quanta eum timoris infirmi-
tas possideret, qui nec ante vocem ostiariæ ancillæ
subsisteret. Sed jam hic paulò antè timidus, qualis
post adventum Spiritus extiterit, videamus. Cer-
tè Luca testante didicimus, contra sacerdotes ac
principes quanta Dominum auctoritate prædica-
vit. Nam cum facto miraculo quæstio fuisset exor-
ta, & sacerdotum principes, seniores, ac scribæ in
Apostolorum persecutione concurrerent, eos in
medio stantes in qua virtute miraculum fece-
rint, percunctari curaverunt. Quibus repletus Spi-
ritu sancto Petrus dixit: *Principes populi & senio-
res, si nos hodie diducamur in beneficio hominis in-
firmi, in quo iste saluus est factus: notum sit omnibus
vobis, & omni plebi Israel, quia in nomine Jesu Chri-*

*sti Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus sus-
citavit à mortuis, in hoc iste adstat coram vobis
salvus.* Cumque erga hæc persequentium furor ex-
cresceret, eosque sacerdotes ac principes Jesum præ-
dicare prohiberent, contrariam principum qua au-
ctoritate Petrus excreverit indicatur, cum illic pro-
tinus subditur: *Petrus vero & Apostoli dixerunt: Ibid.*
Obedire oportet Deo magis quàm hominibus. Sed
cùm auctoritatem prædicantium, resistentium præ-
cepta non premerent, ad flagella pervenitur. Nam
subditur: *Tunc principes sacerdotum cæsis deminua- Ibid.*
*verunt, ne loquerentur in nomine Jesu, & dimiserunt
eos.* Sed quia Apostolorum virtutem premere nec
flagella valuerunt, patenter ostenditur, cum pro-
tinus subinfertur: *Et illi quidem ibant gaudentes à Ibid.*
*conspicui concilij, quoniam digni habiti sunt pro no-
mine Jesu contumeliam pati.* Mox etiam post flagel-
lorum gaudia quid agerent, indicatur: *Omni au-
tem die in templo, & circa domos non cessabant do-
centes & evangelizantes Christum Jesum.* Ecce ille
paulò antè timidus, jam linguis loquitur, corascat
miraculis, infidelitatem sacerdotum ac principum
libera voce increpat, ad prædicandum Jesum exem-
plum auctoritatis ceteris præstat: ne in nomine ejus
loqui debeat, verberibus prohibetur, nec tamen
compefitur. Contemnit flagella credentium, qui
paulò antè requirentium verba timuerat: & qui
ancillæ vires requisitus expavit, vires principum cæ-
sus premit. Sancti enim Spiritus jam virtute solida-
tus, hujus mundi altitudines libertatis calce depri-
mebat: ut in imo esse decerneret, quidquid contra
creatoris gratiam altum tumeret. Hæc sunt orna-
menta cælorum, hæc sunt dona Spiritus, qua di-
versis manifestari virtutibus solent, quas occultæ
dispensationis munere divinas, Paulus enumerat,
dicens: *Alij quidem per Spiritum datur sermo sa- 1. Cor. 12*
*piëntia, alij autem sermo scientia secundum eundem
spiritum, alij fides in eodem spiritu, alij gratia favo-
ritatum in uno spiritu, alij operatio virtutum, alij
prophetia, alij discretio spirituum, alij genera lin-
guarum, alij interpretatio sermonum. Quæ mox ge-
nerali definitione concludens, ait: Hæc autem om-
nia operatur unus atque idem Spiritus, dividens sin-
gulis, prout vult. De his etiam cælis in Psalmo di-
ctum est: Verbo Domini celi firmati sunt. De his
quoque ornamentis spiritus subditur: *Et spiritu
oris ejus omnis virtus eorum. Bene itaque dicitur:
(Spiritus ejus ornavit celos:] quia prædicatores
sancti nisi promissa Paracliti dona perciperent, nul-
lo fortitudinis decore claruissent. Sed quia sanctis
Apostolis virtutum gratia decoratis, vitæ prædica-
tio contra infidelium corda convaluit: & antiquus
hostis oblesas infidelium mentes prædicatorum vo-
cibus expulsus reliquit, post ornamenta cælorum
apertè subjungitur.**

*Quod mediante manu divine antiquus hostis à
peccatorum cordibus, quasi de ca-
vernis suis ejectus est.*

CAPUT XX.

ET obstetricante manu ejus, eductus est coluber
et tortuosus. Quis enim colubri appellatur nomi-
ne, nisi antiquus hostis, & lubricus, & tortuosus,
qui decipiendo homini colubri ore locutus est? De
quo per Prophetam dicitur: *Leviathan serpentes, sicut 27. a*
vellem tortuosum. Qui idcirco loqui serpentis ore
permixtus est, ut ex ipso vase ejus homo cognosce-
ret, qualis esset qui intus habitaret. Serpens quip-
pe non solum tortuosus est, sed etiam lubricus. Quia
ergo in relicitudine veritatis non stetit, tortuosum
animal intravit. Quia verò suggestioni ejus, si pri-
mò non resistitur, repente totus ad interiora cor-
dis dum non sentitur, illabitur, verba ad hominem
per animal lubricum fecit. Cavernæ verò hujus
I iij

** al. in-
terna.*

colubri, corda fuerunt iniquorum. Quæ quia ad pravitatem propriam traxit, quasi in eorum habitatione requieuit. Sed obstetricante manu Domini, tortuosus coluber de propriis cavernis expulſus est: quia dum nobis divina gratia medetur, is qui nos tenuerat, antiquus à nobis hostis eicitur, sicut incarnata Veritas dicit: *Nunc princeps huius mundi eicitur foras.* Unde jam nunc sanctos homines non tenendo possidet, sed tentando persequitur. Nam quia non in eis intrinsecus regnat, contra eos pugnat extrinsecus: & quia intus dominium perdidit, bella molitur foris. Ille enim cum de carnalibus hominum cordibus expulſus, qui propter homines ad incarnationem venit: dumque corda infidelium tenuit, quasi manum ad latibula serpentis misit. Unde rectè per Prophetam dicitur: *Delectabitur infans ab ubere super foramine aspidis; & in caverna reguli, qui ablactatus fuerat, manum suam mitteret. Non nocebunt, & non occident in universo monte sancto meo.* Quem namque infantem ab ubere, vel eum qui ablactatus fuerit, nisi Deum appellat? Quid verò foramine aspidis, & cavernis reguli, nisi corda signavit iniquorum? Quia antiquus hostis dum totum se in eorum consensum contulit, quasi in foramine proprio coluber tortuosus, sinus astutiæ colligendo glomeravit. Quem & aspidis nomine appellat occultè sevientem, & reguli apertè ferientem. Manum ergo suam Dominus in foramine reguli atque aspidis misit, quando iniquorum corda divina potestate tenuit: & comprehensum exinde aspidem, vel regulum, id est, captivum diabolum traxit: ut in monte sancto ejus, quæ est Ecclesia, electis fidelibus non noceret. Hinc namque in Canticis canticorum sponſo veniente dicitur: *Coronaberis de capite Amanæ, de vertice Sanir & Hermon, de cubilibus leonum.* Quid aliud leonum nomine, quàm dæmonia designantur, quæ ira contra nos atrocissimæ crudelitatis inserviunt? Et quia peccatores ad fidem vocati sunt, quorum quondam corda leonum cubilia fuerunt, dum vicisse mortem Dominus eorum confessione creditur, quasi de leonum cubilibus coronatur. Remuneratio quippe victoriæ corona est. Toties ergo ei coronam fideles offerunt, quoties hunc vicisse mortem ex resurrectione confitentur. Leo ergo de cubilibus suis Depellitur: quia obstetricante manu Domini, tortuosus coluber in cavernis quas tenuerat, habitare prohibetur. Nam victus à fidelium cordibus exiit, qui super hæc antea scepro perfidiæ regnavit. Ecce in paucis brevibusque sententiis sanctus vir adventus Domini ordinem retulit, pondera expressit: quid ex ejus incarnatione fieri potuit, admirando narravit.

Quam terribilis erit Deus in iudicio, qui etiam cum iudicandus venit, una voce suos persecutores stravit: & quanta sit ejus ira, cujus intolerabilis est etiam mansuetudo.

CAPUT XXI.

19. **S**E D qui mira fecit in humilitate veniens, considerari non potest cum quanto terrore venturus est, in maiestatis suæ fortitudine apparens. Ordo primi adventus illius pensari & conspici intantum potuit, inquantum ad redimendos carnales veniens, divinitatis suæ magnitudinem carnalibus

A oculis temperavit. Quis verò ejus celsitudinis terrorem ferat, cum secundi adventus potentia per ignem iudicium exercens, in potestatis suæ maiestate canduerit? Unde vir sanctus adventum illius narrat primum, sed lassatur ad secundum, dicens: *[Ecce, hæc ex parte dicta sunt viarum ejus: & cum vix parvam stillam sermonum ejus audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?]* Quid hoc loco viarum nomine, nisi actiones Domini appellat? Unde & per Prophetam Dominus dicit: *Non enim sunt via mee sicut via vestra.* Adventum ergo Domini narrans, vias Dei ex parte retulerat: quia alia ejus actio fuit, qua nos condidit, alia qua redemit. Ea itaque quæ de Domine actione narravit, extremi iudicij comparatione levigans, ait: *[Ecce, hæc ex parte dicta sunt viarum ejus.]* Quod & parvam stillam sermonum ejus appellat: quia quidquid altum, quidquid terribile in hac vita positi, de ejus consideratione cognoscimus, ex immensitate cælestium secretorum, velut tenuis ad nos gutta superni liquoris emanat: *(Et quis poterit tonitruum magnitudinis ejus intueri?)* Ac si apertè dicat: Si humilitatis ejus admiranda vix ferimus; horrendum atque terribile maiestatis ejus adventum, qua virtute tolerabimus? Hunc tonitruum adventus illius etiam Psalmista * insinuat, dicens: *Deus manifeste veniet, Deus noster, & non silentio: ignis in conspectu ejus ardebit, & in circuitu ejus tempestas valida.* Hunc Sophonias propheta denuntiat, dicens: *Iuxta est dies Domini magnus, iuxta est velocis nimis. Vox dei Domini amara, tribulabitur ibi foris. Dies illa dies ira, dies tribulationis & angustie, dies calamitatis & miserie, dies tenebrarum & caliginis, dies nebule & turbinis, dies tuba & clangoris.* Terrorem ergo districti examinis, quem Sophonias tubam, beatus verò Job tonitruum appellat, Joël quoque considerans ait: *Conturbentur omnes habitatores terra, quia venit dies Domini: quia prope est dies tenebrarum & caliginis, dies nubis & turbinis. Magnus enim dies Domini, & terribilis valde, & quis sustinebit eum? Sed quàm incomprehensibilis sit atque inconsiderabilis illa magnitudo, qua in secunda ostensione venturus est, bene utcumque perpendimus, si primi adventus pondera sollicita consideratione pensamus. Certè ut nos à morte redimeret, mori Dominus venit, & defectum nostræ carnis in suo corpore pœnasque toleravit. Qui priusquam ad crucis patibulum perveniret, teneri, conspui, illudi, & alapis cædi se per tulit. Ecce ad quanta propter nos venire probra consensit: & tamen priusquam se teneri permitteret, persecutores suos requisivit, dicens: *Quem queritis?* Cui illico responderunt: *Iesum Nazarenum.* Quibus cum repente diceret, *Ego sum:* vocem solummodo mitissimæ responsionis edidit, & armatos persecutores suos protinus in terram stravit. Quid ergo facturus est cum iudicaturus venerit, qui una voce hostes suos percussit, etiam cum iudicandus venit? Quod est illud iudicium quod immortalis exerit, qui in una voce non potuit ferri moriturus? Quis ejus iram toleret, cuius & ipsa non potuit mansuetudo tolerari? Consideret ergo vir sanctus, & dicat: *[Cum vix parvam stillam sermonum ejus audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius intueri?]**

